

Datum van inontvangstneming : 21/09/2021

Zaak C-436/21

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van ontvangst:

15 juli 2021

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

22 juni 2021

Verzoekster en verzoekster tot Revision:

flightright GmbH

Verweerster en verweerster in Revision:

American Airlines, Inc.

BUNDESGERICHTSHOF

BESLISSING

[OMISSIS]

In de zaak

flightright GmbH, [OMISSIS]

[OMISSIS] Potsdam (Duitsland),

verzoekster en verzoekster tot Revision,

[OMISSIS]

tegen

American Airlines Inc., [OMISSIS] Fort Worth, Texas (Verenigde Staten van Amerika),

verweerster en verweerster in Revision,

[OMISSIS]

heeft de tiende Zivilsenat (tiende civiele kamer) van het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland) na de terechtzitting op 18 mei 2021 [OMISSIS] [samenstelling van de rechtsprekende formatie]

het volgende besloten:

De behandeling van de zaak wordt geschorst.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt krachtens artikel 267 VWEU verzocht om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van verordening (EG) nr. 261/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 11 februari 2004 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels inzake compensatie en bijstand aan luchtreizigers bij instapweigering en annulering of langdurige vertraging van vluchten en tot intrekking van verordening (EEG) nr. 295/91 (PB 2004, L 46, blz. 1; hierna: „verordening (EG) nr. 261/2004”) en de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake luchtvervoer van 21 juni 1999 (PB 2002, L 114, blz. 73; hierna: „overeenkomst”):

1. Is er reeds sprake van rechtstreeks aansluitende vluchten in de zin van artikel 2, onder h), van verordening (EG) nr. 261/2004 wanneer een reisbureau vluchten van verschillende luchtvaartmaatschappijen tot één vervoershandeling samenvoegt, daarvoor een totaalprijs aan de passagier in rekening brengt en één enkel elektronisch vliegticket uitreikt, of is er daarnaast een bijzondere rechtsverhouding tussen de luchtvaartmaatschappijen die de vluchten uitvoeren vereist?
2. Indien een bijzondere rechtsverhouding tussen de luchtvaartmaatschappijen die de vluchten uitvoeren vereist is:

Volstaat het dat bij een boeking als bedoeld in vraag 1 twee opeenvolgende vluchten zijn samengevoegd die door dezelfde luchtvaartmaatschappij dienen te worden uitgevoerd?

3. Indien vraag 2 bevestigend wordt beantwoord:

Moeten artikel 2 van de overeenkomst en de verwijzing naar verordening (EG) nr. 261/2004 die bij besluit nr. 1/2006 van het Comité Luchtvervoer Gemeenschap/Zwitserland van [18 oktober 2006] (PB 2006, L 395, blz. 23) aan de bijlage bij de overeenkomst is toegevoegd, aldus worden uitgelegd dat die verordening ook van toepassing is op passagiers die vanaf luchthavens op het grondgebied van Zwitserland naar een derde land vertrekken?

Motivering:

- 1 I. Verzoekster eist in haar hoedanigheid van gesubrogeerde betaling door verweerster van compensatie krachtens verordening (EG) nr. 261/2004:
- 2 Cedente boekte via een reisbureau een vlucht op 25 juli 2018 met de luchtvaartmaatschappij Swiss van Stuttgart naar Zürich en vluchten met verweerster van Zürich naar Philadelphia en van Philadelphia naar Kansas City. De eerste twee vluchten verliepen volgens het vluchtschema. De laatste vlucht had vertraging. Bij aankomst in Kansas City bedroeg de vertraging meer dan vier uur. In haar beroep heeft verzoekster 600 EUR compensatie gevorderd.
- 3 De rechter in eerste aanleg heeft de vordering afgewezen. Het hoger beroep van verzoekster heeft geen resultaat opgeleverd. In Revision, met het instellen waarvan de rechter in tweede aanleg heeft ingestemd, houdt verzoekster vast aan haar in eerste aanleg geldend gemaakte vordering. Verweerster verzet zich tegen dit beroep.
- 4 II. De rechter in tweede aanleg heeft geoordeeld dat verweerster niet verplicht is compensatie te betalen.
- 5 Verordening (EG) nr. 261/2004 is volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”) van toepassing op passagiers die vertrekken vanaf een luchthaven die gelegen is op het grondgebied van een lidstaat. Uit de overgelegde factuur van het reisbureau blijkt dat in casu vluchten van verschillende luchtvaartmaatschappijen zijn gecombineerd om de gewenste eindbestemming te bereiken. Vanuit het gezichtspunt van de passagier gaat het om één enkele boeking. Het mag niet van belang zijn of hij zijn vlucht naar de door hem gekozen eindbestemming rechtstreeks bij een luchtvaartmaatschappij of via een reisbureau boekt.
- 6 Verweerster is echter geen luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert met betrekking tot een vlucht die is vertrokken vanaf het grondgebied van een lidstaat. Niets wijst erop dat verweerster een contractuele verplichting met cedente is aangegaan om het vervoer van Stuttgart naar Kansas City te verzorgen. Evenmin blijkt dat verweerster het vervoer in het kader van een codesharingovereenkomst op zich heeft genomen. De verschillende luchtvaartmaatschappijen waren telkens zelf verantwoordelijk voor het uitvoeren van de vluchten. Verweerster was daarom enkel verantwoordelijk voor het vervoer over de twee vluchten van Zürich via Philadelphia naar Kansas City.
- 7 III. De beslissing ten aanzien van de Revision hangt af van de uitlegging van de artikelen 2, 3 en 7 van verordening (EG) nr. 261/2004 en eventueel van de uitlegging van de overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake luchtvervoer.
- 8 1. Verordening (EG) nr. 261/2004 is overeenkomstig artikel 3, lid 1, onder a), van toepassing op passagiers die vertrekken vanaf een luchthaven die gelegen is op het grondgebied van een lidstaat.

- 9 Volgens de rechtspraak van het Hof moet bij de beoordeling van de toepasselijkheid van deze verordening in het geval van een vlucht bestaande uit meerdere aansluitende vluchten worden gekeken naar de aanvankelijke plaats van vertrek en de eindbestemming, indien de vlucht als een geheel moet worden beschouwd (arrest van 31 mei 2018, ██████████ C-537/17, EU:C:2018:361, punten 25 e.v.; arrest van 11 juli 2019, České aerolinie, C-502/18, EU:C:2019:604, punt 16, en beschikking van 12 november 2020, KLM Royal Dutch Airlines, C-367/20, EU:C:2020:909, punt 19).
- 10 Hieruit volgt dat verordening (EG) nr. 261/2004 alleen op onderhavige zaak van toepassing is indien de drie door cedente geboekte vluchten moeten worden beschouwd als één vlucht of indien ten minste de twee door verweerster uitgevoerde vluchten een geheel vormen en artikel 3, lid 1, onder a), van verordening (EG) nr. 261/2004 eveneens van toepassing is bij een vertrek vanuit Zwitserland.
- 11 2. De vraag of een vlucht moet worden gezien als een geheel, is ook van belang om vast te stellen wie kan worden aangesproken op betaling van de compensatie die verschuldigd is in geval van een vertraging van drie uur of meer op de eindbestemming.
- 12 In dit verband heeft het Hof verduidelijkt dat elke luchtvaartmaatschappij die ten minste een vluchtsegment van een vlucht, die als één enkele vlucht moet worden beschouwd, heeft uitgevoerd de compensatie verschuldigd is, ongeacht of de door haar uitgevoerde vlucht al dan niet aan de basis lag van de langdurige vertraging waarmee de passagier op zijn eindbestemming is aangekomen (arrest van 11 juli 2019, České aerolinie, C-502/18, EU:C:2019:604, punten 20-26, en beschikking van 12 november 2020, KLM Royal Dutch Airlines, C-367/20, EU:C:2020:909, punten 28 e.v.).
- 13 De „eindbestemming” is volgens de ook in dit verband relevante definitie in artikel 2, onder h), van verordening (EG) nr. 261/2004, de bestemming die vermeld staat op het bij de incheckbalie aangeboden ticket of, in geval van rechtstreeks aansluitende vluchten, de bestemming van de laatste vlucht (arrest van 26 februari 2013, ██████████ C-11/11, EU:C:2013:106, punt 34).
- 14 3. Volgens de rechtspraak van het Hof zijn aansluitende vluchten in deze zin twee of meer vluchten die een geheel vormen voor het krachtens verordening (EG) nr. 261/2004 aan passagiers toekomende recht op compensatie.
- 15 De vluchten vormen een geheel wanneer twee of meer vluchten in het kader van één enkele boeking zijn aangekocht. In dit verband is het niet van belang of de afzonderlijke vluchten met hetzelfde dan wel met verschillende vliegtuigen worden uitgevoerd (arrest van 11 juli 2019, České aerolinie, C-502/18, EU:C:2019:604, punten 16 en 27; beschikking van 30 april 2020, flightright, C-939/19, EU:C:2020:316, punt 18 [niet gepubliceerd], en beschikking van 12 november 2020, KLM Royal Dutch Airlines, C-367/20, EU:C:2020:909,

punten 19 en 29). Dit geldt ook wanneer enkel de plaats van vertrek op het grondgebied van een lidstaat is gelegen en de plaats van de tussenlanding en de eindbestemming op het grondgebied van een derde land (arrest van 31 mei 2018, ██████████ C-537/17, EU:C:2018:361, punten 19 e.v.).

- 16 4. Volgens artikel 2, onder g), van verordening (EG) nr. 261/2004 is er sprake van een boeking indien de passagier een bewijs heeft waaruit blijkt dat de boeking is aanvaard en geregistreerd door de luchtvaartmaatschappij of de touroperator. Dit laatste kan onder meer een ticket als bedoeld in artikel 2, onder f), van verordening (EG) nr. 261/2004 zijn, dat door de luchtvaartmaatschappij of door een door haar erkende agent is uitgegeven of toegestaan.
- 17 In onderhavige zaak heeft geen van de twee luchtvaartmaatschappijen die de vluchten hebben uitgevoerd zelf een ticket uitgegeven, maar enkel het reisbureau waarbij de boeking is verricht.
- 18 Het reisbureau heeft een factuur uitgereikt voor een „bemiddelingsopdracht” waarop voor de betreffende vluchten en de terugvlucht van Kansas City via Chicago en Heathrow naar Stuttgart één enkele „deelnemerprijs” is vermeld. Uit de factuur blijkt eveneens dat het reisbureau voor de drie hier van belang zijnde vluchten één enkel elektronisch ticket heeft uitgegeven, waarvan het nummer – deels met aanvullende cijfers – ook op de instapkaarten voor de drie vluchten is aangegeven.
- 19 5. Hierdoor rijst de vraag of er reeds sprake is van één enkele boeking die een vlucht met een of meer aansluitende vluchten tot een geheel verbindt, wanneer een reisbureau vluchten van verschillende luchtvaartmaatschappijen tot één vervoerhandeling samenvoegt, daarvoor een totaalprijs aan de passagier in rekening brengt en één enkel elektronisch ticket uitreikt, dan wel of er daarnaast een bijzondere rechtsverhouding tussen de luchtvaartmaatschappijen die de vluchten uitvoeren vereist is.
- 20 a) Volgens de inmiddels vaste rechtspraak van het Hof is de luchtvaartmaatschappij op grond van een overeenkomst die wordt gekenmerkt door één enkele bevestigde boeking voor de hele reis, verplicht om de passagier van de plaats van vertrek naar de eindbestemming te vervoeren.
- 21 Dit geldt ook wanneer een luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert niet de contractpartij van de betrokken passagiers is en slechts een vlucht uitvoert die niet eindigt op de eindbestemming (arrest van 7 maart [2018], *flightright e.a.*, C-274/16, C-447/16 en C-448/16, EU:C:2018:160, punten 71 e.v., en beschikking van 13 februari 2020, *flightright*, C-606/19, EU:C:2020:101, punt 29). Overeenkomstig artikel 3, lid 5, tweede zin, van verordening (EG) nr. 261/2004 wordt een luchtvaartmaatschappij die een vlucht uitvoert en geen overeenkomst heeft met de passagier, geacht verbintenissen uit hoofde van deze verordening namens de persoon na te komen die een overeenkomst heeft met die passagier.

- 22 b) Volgens de Zivilsenat heeft het Hof in zijn rechtspraak verduidelijkt dat een geldige boeking ook kan worden verricht door derden die een directe of indirecte contractuele verhouding hebben met een van de luchtvaartmaatschappijen die de vlucht uitvoert en die door deze maatschappij zijn gemachtigd om boekingen te aanvaarden en tickets uit te geven.
- 23 Zo heeft het Hof het beginsel dat een vlucht bestaande uit een of meer aansluitende vluchten die in het kader van één enkele boeking zijn aangekocht, een geheel vormen voor het krachtens verordening (EG) nr. 261/2004 aan passagiers toekomende recht op compensatie, ook toegepast in een zaak waarin de boeking is verricht via een touroperator (arrest van 30 april 2020, *Air Nostrum*, C-191/19, EU:C:2020:339, punt 10). Bovendien heeft het Hof geoordeeld dat een luchtvaartmaatschappij in geval van annulering in beginsel de volledige door de passagier betaalde prijs dient terug te betalen, ook wanneer de boeking via een erkende tussenpersoon is verricht en een provisie voor de tussenpersoon bij de prijs is inbegrepen, tenzij deze provisie is vastgesteld buiten medeweten van de luchtvaartmaatschappij (arrest van 12 september 2018, ██████ C-601/17, EU:C:2018:702, punten 16-19).
- 24 Volgens de Zivilsenat is dit in overeenstemming met de voormelde bepaling van artikel 2, onder f), van verordening (EG) nr. 261/2004, waarin staat dat de vereiste toestemming niet alleen door de luchtvaartmaatschappij maar ook door een door haar erkende agent kan worden verleend, en met artikel 2, onder g), van verordening (EG) nr. 261/2004, op grond waarvan het volstaat dat een boeking is aanvaard en geregistreerd door een touroperator.
- 25 c) Voor de Zivilsenat is echter niet afdoende duidelijk of in geval van een boeking waarbij een reisbureau of een andere erkende derde meerdere vluchten samenvoegt die door verschillende luchtvaartmaatschappijen worden uitgevoerd, ook een bijzondere rechtsverhouding tussen deze luchtvaartmaatschappijen vereist is.
- 26 aa) Volgens de rechtspraak van het Hof kan de luchtvaartmaatschappij die de eerste vlucht heeft uitgevoerd, zich in het kader van een vlucht met aansluitende vluchten niet verschuilen achter de slechte uitvoering van een latere vlucht door een andere luchtvaartmaatschappij (arrest van 11 juli 2019, *České aerolinie*, C-502/18, EU:C:2019:604, punten 27 e.v.). Omgekeerd kan een luchtvaartmaatschappij die de laatste vlucht heeft uitgevoerd, zich niet beroepen op de slechte uitvoering van een eerdere vlucht die door een andere luchtvaartmaatschappij is uitgevoerd om zichzelf vrij te pleiten (beschikking van 12 november 2020, *KLM Royal Dutch Airlines*, C-367/20, EU:C:2020:909, punten 29 e.v.).
- 27 De Zivilsenat gaat ervan uit dat deze beslissingen van het Hof berusten op de premisse dat er ten minste een persoon is die een overeenkomst heeft met de passagier om hem te vervoeren van de plaats van vertrek van de eerste vlucht naar de bestemming van de laatste vlucht, en dat elke luchtvaartmaatschappij die de

vlucht uitvoert, derhalve op grond van artikel 3, lid 5, tweede zin, van verordening (EG) nr. 261/2004 geacht wordt verbintenissen uit hoofde van verordening (EG) nr. 261/2004 namens deze persoon na te komen.

- 28 In de twee zaken waarin het Hof heeft geoordeeld dat een luchtvaartmaatschappij aansprakelijkheid was voor problemen op een vlucht die door een andere maatschappij is uitgevoerd, werd de vlucht rechtstreeks geboekt bij de luchtvaartmaatschappij waarvan compensatie werd gevorderd. Bovendien hadden de betrokken ondernemingen in de twee zaken een codesharingovereenkomst afgesloten (arrest van 11 juli 2019, *České aerolinie*, C- 502/18, EU:C:2019:604, punten 8 en 29, en beschikking van 12 november 2020, *KLM Royal Dutch Airlines*, C-367/20, EU:C:2020:909, punt 10).
- 29 bb) In het onderhavige geval is de enige duidelijke band tussen de twee luchtvaartmaatschappijen die de vluchten uitvoeren dat zij derden toestaan om als tussenpersonen op te treden en tickets uit te geven waarin hun vluchten worden samengevoegd.
- 30 Volgens de Zivilsenat kan voor dit geval geen eenduidig antwoord worden afgeleid uit de aangehaalde rechtspraak van het Hof.
- 31 (1) Volgens de Zivilsenat is het in artikel 3, lid 5, tweede zin, van verordening (EG) nr. 261/2004 neergelegde beginsel alleen van toepassing wanneer de luchtvaartmaatschappijen die de vluchten uitvoeren door middel van de boeking te kennen geven dat zij gezamenlijk het vervoer verrichten vanaf de plaats van vertrek van de eerste vlucht tot de bestemming van de laatste vlucht.
- 32 Deze opvatting is volgens de genoemde rechtspraak van het Hof gerechtvaardigd wanneer een van de betrokken luchtvaartmaatschappijen een dergelijke boeking aanvaardt of bevestigt en met de andere luchtvaartmaatschappijen die de vluchten uitvoeren een codesharingovereenkomst heeft afgesloten. Uit het oogpunt van de Zivilsenat is er sprake van vergelijkbare situaties wanneer de betrokken luchtvaartmaatschappijen een alliantie hebben gevormd, die tegenover potentiële klanten reclame maakt met haar nauwe samenwerking, of wanneer de betrokken luchtvaartmaatschappijen juridisch met elkaar zijn verbonden, bijvoorbeeld als moedermaatschappij en dochteronderneming.
- 33 (2) Volgens de Zivilsenat lijkt het voor de hand te liggen en logisch te zijn om reeds aan te nemen dat verschillende luchtvaartmaatschappijen voldoende samenwerken opdat sprake zou kunnen zijn van één enkele boeking, wanneer zij derden in staat stellen de door hen aangeboden vluchten te combineren met vluchten van andere maatschappijen. Op grond van eerdere rechtspraak lijkt de conclusie dat daarnaast geen bijzondere rechtsverhouding tussen de luchtvaartmaatschappijen die de vlucht uitvoeren vereist is, echter niet boven alle twijfel verheven.
- 34 Het Hof heeft in verband met het recht op terugbetaling van het ticket in geval van annulering geoordeeld dat een luchtvaartmaatschappij aansprakelijk is voor

handelingen van een tussenpersoon moet aanvaarden, voor zover deze niet buiten zijn medeweten zijn verricht (arrest van 12 september 2018, ██████ C-601/17, EU:C:2018:702, punten 16 e.v.). Volgens de Zivilsenat is dit geen eenduidig antwoord op de vraag, wat de rechtsgevolgen zijn wanneer een tussenpersoon één enkele boeking verricht voor verschillende luchtvaartmaatschappijen.

- 35 In een andere beslissing heeft het Hof het beginsel toegepast dat een luchtvaartmaatschappij die geen overeenkomst heeft met de passagier, in geval van twijfel moet worden geacht verbintenissen na te komen die vrijwillig zijn aangegaan tegenover de contractpartij van die passagier, zonder in detail aan te geven bij wie de boeking was verricht en wie de boeking had bevestigd (beschikking van 13 februari 2020, flightright, C-606/19, EU:C:2020:101, punt 8). Volgens de Zivilsenat kan hieruit niet onomstotelijk worden afgeleid dat een boeking door een reisbureau of een andere erkende derde volstaat. Het valt niet uit te sluiten dat de boeking in de zaak die aan deze beschikking ten grondslag lag, werd bevestigd door een van de luchtvaartmaatschappijen die de vlucht uitvoert en dat dit alleen niet in de beschikking is vermeld omdat dit geen twistpunt was.
- 36 6. De Zivilsenat is geneigd aan te nemen dat een boeking tegen een totaalprijs en de uitgifte van één enkel ticket voor alle vluchten volstaat voor de toepassing van de bovengenoemde beginselen in verband met één enkele boeking. In dat geval zou verweerster in casu de geëiste compensatie moeten betalen, aangezien zij zich tegenover cedente ertoe heeft verbonden om deze van Stuttgart naar Kansas City te vervoeren.
- 37 a) Zoals de Zivilsenat reeds in een eerdere beslissing (Bundesgerichtshof, beschikking van 19 juli 2016, X ZR 138/15, [OMISSIS] punt 34) heeft uiteengezet, volgt uit artikel 2, onder f), van verordening (EG) nr. 261/2004 dat een passagier ook een recht kan hebben op compensatie jegens de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert, indien deze weliswaar niet betrokken was bij de individuele boeking en de bevestiging daarvan, maar een tussenpersoon of touroperator heeft toegestaan dergelijke boekingen te aanvaarden en te bevestigen. In die gevallen moet de luchtvaartmaatschappij zich de boekingsbevestiging van de tussenpersoon of touroperator als eigen verklaring laten aanrekenen.
- 38 b) Naar het oordeel van de Senaat vindt deze uitlegging ook steun in het door verordening (EG) nr. 261/2004 vastgestelde beschermingsniveau en de daarop gebaseerde rechtspraak van het Hof.
- 39 In de overwegingen 1 tot en met 4 van verordening (EG) nr. 261/2004 staat te lezen dat het doel erin bestaat een hoog niveau van bescherming van de passagiers te waarborgen en de eisen op het gebied van consumentenbescherming in acht te nemen. Hieruit heeft het Hof het beginsel afgeleid dat de bepalingen van verordening (EG) nr. 261/2004 die rechten verlenen aan passagiers ruim dienen te worden uitgelegd (zie [arrest van 19 november 2009, ██████ C-402/07 en C-432/07], EU:C:2009:716, punt 45), terwijl begrippen in een bepaling die een

afwijking vormt van een beginsel of, meer bepaald, van Unierechtelijke regels ter bescherming van de consument, in beginsel aldus moeten worden geïnterpreteerd dat deze bepaling strikt kan worden uitgelegd (zie arrest van 22 december 2008, [REDACTED] C- 549/07, EU:C:2008:771, punt 17).

- 40 c) De erkenning dat recht op compensatie bestaat is ook in overeenstemming met het door het Hof benadrukte oogpunt van de verantwoordelijkheid voor de met de boekingsbevestiging overgenomen prestatieverplichtingen (Bundesgerichtshof, [beschikking van 19 juli 2016, X ZR 138/15,] [OMISSIS] punten 38 e.v.).
- 41 In het geval dat een luchtvaartmaatschappij waarbij twee opeenvolgende vluchten zijn geboekt, de instap op de tweede vlucht weigert in de veronderstelling dat de passagier die vlucht niet meer kan halen, omdat de eerste vlucht vertraagd is, heeft het Hof het recht op compensatie erkend. Volgens het Hof is in dit verband beslissend dat de vordering strekt tot compensatie van de ongemakken veroorzaakt door een onomkeerbaar tijdverlies van drie uur of meer, en dat een luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert in elk geval aansprakelijk moet zijn voor deze ongemakken, wanneer vaststaat dat deze aan haar te wijten zijn, hetzij omdat zij de vertraging van de door haarzelf uitgevoerde eerste vlucht heeft veroorzaakt, hetzij omdat zij verkeerdelijk van mening was dat de betrokken passagiers zich niet op tijd voor instappen op de volgende vlucht zouden kunnen melden, of omdat zij tickets heeft verkocht voor opeenvolgende vluchten waarvoor er niet voldoende tijd was om de aansluiting te halen (arrest van 4 oktober 2012, [REDACTED] en [REDACTED] [REDACTED] C-321/11, EU:C:2012:609, punt 34).
- 42 Vanuit het oogpunt van de passagier, wiens bescherming het recht op compensatie beoogt, doet zich een vergelijkbare situatie voor wanneer de luchtvaartmaatschappij de tickets voor opeenvolgende vluchten weliswaar niet zelf heeft uitgegeven of goedgekeurd, maar een tussenpersoon heeft toegestaan deze tickets uit te geven en daarbij ook vluchten van verschillende luchtvaartmaatschappijen te combineren.
- 43 d) Dit geldt niet alleen voor het geval waarin de afzonderlijke vluchten worden uitgevoerd door luchtvaartmaatschappijen die een codesharingovereenkomst hebben afgesloten (zie de conclusie van advocaat-generaal Tanchev van 6 juni 2018, C-186/17, punt 41) of anderszins juridisch met elkaar verbonden zijn.
- 44 Zoals hierboven reeds is uiteengezet, kan de op grond van artikel 2, onder f), van verordening (EG) nr. 261/2004 vereiste toestemming niet alleen door de luchtvaartmaatschappij worden verleend, maar ook door een door haar erkende agent. Wanneer een dergelijke agent met medeweten van de luchtvaartmaatschappij voor verschillende aanbieders optreedt en daarbij de gezamenlijke boeking van vliegreizen aanbiedt die bestaan uit meerdere vluchten met verschillende luchtvaartmaatschappijen, lijkt het logisch om het vertrouwen

van de passagier te beschermen dat de individuele maatschappijen niet alleen voor het vervoer op de door elk van hen verzorgde vlucht instaan, maar ook gezamenlijk voor het vervoer vanaf de plaats van vertrek naar de eindbestemming van de samengestelde vliegreis.

- 45 IV. Indien de combinatie van de individuele vluchten door het reisbureau niet voldoende is om vluchten van verschillende luchtvaartmaatschappijen met elkaar te verbinden, hangt de beslechting van de zaak af van de vraag of ten minste de twee door verweerster uitgevoerde vluchten als één geheel moeten worden beschouwd en of het voor de toepassing van verordening (EG) nr. 261/2004 volstaat dat de plaats van vertrek van deze gecombineerde vlucht in Zwitserland is gelegen.
- 46 1. Wat de twee vluchten van Zürich via Philadelphia naar Kansas City betreft, bestaat volgens de Zivilsenat in casu reeds een voldoende band omdat de twee vluchten door verweerster moesten worden uitgevoerd en zij het reisbureau heeft toegestaan om dergelijke samengestelde boekingen te verrichten. De tweede prejudiciële vraag strekt ertoe vast te stellen of deze uitlegging juist is.
- 47 2. De plaats van vertrek van de vlucht die uit deze twee vluchtsegmenten bestond was niet op het grondgebied van een lidstaat gelegen. Daarom rijst in voorkomend geval de vraag of verordening (EG) nr. 261/2004 ook van toepassing is wanneer de passagier vertrekt vanaf een luchthaven die gelegen is op het grondgebied van Zwitserland.
- 48 a) Ingevolge artikel 2 van de overeenkomst zijn de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlage van toepassing voor zover zij betrekking hebben op het luchtvervoer of op aangelegenheden die rechtstreeks verband houden met het luchtvervoer en die in de bijlage bij deze overeenkomst zijn vermeld.
- 49 Op grond van punt 7 van de bijlage valt verordening (EG) nr. 261/2004 onder deze bepalingen. Deze verwijzing is bij besluit nr. 1/2006 (PB 2006, L 298, blz. 23) van het krachtens artikel 21 van de overeenkomst ingestelde Comité Luchtvervoer toegevoegd, dat krachtens artikel 23, lid 4, van de overeenkomst bevoegd is de bijlage te wijzigen naar aanleiding van nieuwe wetgeving.
- 50 Overeenkomstig het tweede streepje van de inleiding van de bijlage moet een verwijzing naar de lidstaten van de Europese Unie in de genoemde handelingen in het kader van de toepassing van de overeenkomst worden opgevat als een verwijzing naar Zwitserland.
- 51 b) De Zivilsenat was er reeds in een eerdere beslissing (Bundesgerichtshof, beschikking van 9 april 2013, X ZR 105/12, [OMISSIS] punt 22) toe geneigd aan te nemen dat op grond van deze bepalingen ook vluchten die vertrekken vanaf het grondgebied van Zwitserland en hun bestemming in een derde land hebben, binnen de werkingssfeer van verordening (EG) nr. 261/2004 vallen (zie ook Landesgericht Korneuburg, Oostenrijk, vonnis van 15 juli 2014, 21 R 106/14g). De Zivilsenat blijft bij deze opvatting.

- 52 Zoals de Zivilsenat reeds in die beslissing heeft verduidelijkt, zou een dergelijke uitlegging niet alleen in overeenstemming zijn met de bewoordingen van de overeenkomst, maar ook met de in de preambule ervan geformuleerde doelstelling om de regelingen inzake het luchtvervoer binnen Europa, waaronder het grondgebied van Zwitserland, te harmoniseren.
- 53 Aldus moeten de luchtvaartmaatschappijen in Zwitserland onder dezelfde voorwaarden kunnen opereren als die in de lidstaten van de Europese Unie, en zijn zij ook verplicht dat te doen. De bedoeling is dat de consumenten en klanten van de luchtvaartmaatschappijen dezelfde kwaliteitsstandaard in Zwitserland aantreffen en dus ook tegenover deze ondernemingen in Zwitserland dezelfde rechten kunnen doen gelden als in de lidstaten van de Europese Unie, en dat de luchtvaartmaatschappijen hunnerzijds aan dezelfde mededingingsvoorwaarden onderworpen zijn.
- 54 Daarmee zou moeilijk verenigbaar zijn, wanneer verordening (EG) nr. 261/2004 alleen van toepassing zou zijn op passagiers die op het grondgebied van Zwitserland een vlucht nemen naar een luchthaven van de Europese Unie. Overeenkomstig artikel 3, lid 1, onder a), van verordening (EG) nr. 261/2004 is deze immers ook van toepassing op passagiers die vanaf een luchthaven van de Europese Unie naar een derde land vliegen.
- 55 c) Het Zivilvericht (rechter in civiele zaken) van het kanton Bazel-stad (Zwitserland) heeft evenwel geoordeeld dat verordening (EG) nr. 261/2004 slechts van toepassing is op passagiers die vanuit Zwitserland vertrekken, indien de bestemming in een lidstaat van de Europese Unie is gelegen (Zivilvericht Basel-Stadt, vonnis van 11 maart 2011 [OMISSIS]; vonnis van 20 juni 2011, [OMISSIS], en vonnis van 15 mei 2012 [OMISSIS]).
- 56 Daarom heeft de Zivilsenat het Hof de prejudiciële vraag al een keer voorgelegd.
- 57 d) Deze uitgangssituatie is niet gewijzigd.
- 58 Voor zover kan worden vastgesteld, heeft het Schweizer Bundesgericht (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Zwitserland) zich nog niet uitgesproken over deze vraag [OMISSIS] [verwijzing naar nationale literatuur]. Het Hof heeft de eerder gestelde prejudiciële vraag van de Zivilsenat niet kunnen beantwoorden, aangezien deze zaak op een andere manier werd afgedaan.

[OMISSIS] [namen van de rechters, die betrokken waren bij de beslissing]

Eerdere uitspraken in deze zaak:

Amtsgericht Nürtingen (rechter in eerste aanleg Nürtingen, Duitsland), beslissing van 14 maart 2019 - 12 C 96/19 -

Landgericht Stuttgart (rechter in tweede aanleg Stuttgart, Duitsland), beslissing van 12 december 2019 - 5 S 93/19 -